

การศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดง
เชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่
THE COLLECTING AND STUDYING OF PERFORMING ARTS
KNOWLEDGE IN CHIANG MAI*

สุนิสา สุกิน, ภัทรศิลป์ สุกันศิลป์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Sunisa Sukin, Patarasil Sukansil

Chiang Mai Rajabhat University, Thailand

E-mail: Jicksunisa@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ 2) รวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ เรื่องภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้เครื่องมือทั้ง การสัมภาษณ์ การสอบถาม การสังเกต จากปราชญ์ชาวบ้านแต่ละอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ แล้วนำผลที่ได้มารวบรวมและทำการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัยพบว่า ศิลปะการแสดงที่โดดเด่นมี 20 อำเภอ โดยอีกจำนวน 5 อำเภอไม่พบศิลปะการแสดงที่โดดเด่น โดยได้ค้นพบการแสดงทั้งหมด 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) การฟ้อนแบบพื้นเมืองและฟ้อนชนเผ่า 2) ด้านการตีกลอง 3) ด้านขับขอมพื้นบ้าน 4) ด้านวงดนตรีพื้นบ้านล้านนา 5) ด้านการละเล่นพื้นบ้านล้านนาและการละเล่นของชนเผ่า จากการศึกษาด้านบทบาทศิลปะการแสดงต่อสังคมโดยเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวได้วิเคราะห์การเชื่อมโยงออกเป็น 3 ด้านที่เป็นมูลเหตุในการนำไปใช้ในการแสดง ได้แก่ 1) ศิลปะการแสดงเพื่อการต้อนรับ 2) ศิลปะการแสดงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม 3) ศิลปะการแสดงเพื่อเป็นแหล่งรวมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อการเรียนรู้ จากการศึกษาด้านศิลปะการแสดงต่อการคงอยู่ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่และการเผยแพร่ พบว่าศิลปะการแสดงของแต่ละอำเภอนั้น มีทั้งเป็นรูปแบบดั้งเดิมที่ยังคงอยู่และมีการสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ระบบการศึกษา การพัฒนาท้องถิ่นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและประเทศ โดยศิลปะการแสดงของจังหวัดเชียงใหม่เกิดจากการคิด การสร้างสรรค์จากความรู้ ความสามารถ ภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้าน พ่อครู แม่ครูและศิลปินพื้นบ้าน โดยสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งหลายๆ แห่งพ่อครู แม่ครูได้สร้างแหล่งเรียนรู้หรือศูนย์การเรียนรู้ขึ้นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปะการแสดงให้คงอยู่ พร้อมกับการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงใหม่ๆ เพื่อเผยแพร่ศิลปะการแสดงของแต่ละอำเภอให้คงอยู่และเป็นที่รู้จักกับเยาวชน บุคคลทั่วไปในทุกๆ ภูมิภาคทั้งคนไทยและชาวต่างชาติในนานาประเทศ

*ได้รับบทความ: 16 พ.ย. 2563; แก้ไขบทความ: 12 พ.ย. 2563; ตอรับตีพิมพ์: 15 ธ.ค. 2563

คำสำคัญ : ภูมิปัญญา; ศิลปะการแสดง; วัฒนธรรม; จังหวัดเชียงใหม่

Abstract

This research aims to study the performing arts knowledge in Chiang Mai province, and to collect and publish the performing arts knowledge of Chiang Mai province. The researchers studied the data from academic documents and field data storage using tools such as interview, questioning, and observation from folk philosophers in Chiang Mai Province. Then the results were combined and analysed according to the objectives. The result found that there are 20 districts have the outstanding performing arts, and there are not found the specific performing arts in 5 districts. The result shows that there are 5 types of performing arts found in 20 districts such as 1) Northern-folk dance and traditional Tribal dance, 2) drumming dance, 3) Singing the folk fiddle, 4) Lanna folk bands, and 5) Lanna folklore and tribal play.

Through an analysing of the role of performing arts in society showed that there are three objectives for using performing arts in Tourism such as 1) Performing arts for hospitality 2) Performing arts to promote local tourism and culture 3) Performing arts as a source of community activities for learning. The study found that the performing arts of each district represented the local identity and identity of the folk artists. There are both original and reinvented performing arts according to the changing of the era, the education system, local economic, and social development. The performing arts of Chiang Mai was born from the roots of thinking, the creation of knowledge, ability, wisdom of the folk artists and local philosophers by passing down from generation to generation. Some folk artists have created learning centers in order to convey the wisdom of performing arts and to create a modern or a contemporary performing arts based on local wisdom in order for disseminating the performing arts of each district to remain and be known to youth, Thai people and foreigners.

Keywords: Wisdom, Performing arts; Culture; Chiang Mai Province

บทนำ

เมืองเชียงใหม่ มีชื่อปรากฏในตำนานว่า "นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่" สถาปนาขึ้นในปี 1839 โดยพญาเม็งราย และมีอายุครบ 720 ปี ในปี พ.ศ. 2559 ในอดีตเชียงใหม่มีฐานะเป็นเมืองหลวงของราชอาณาจักรนครรัฐอิสระ ชื่อว่า อาณาจักรล้านนา ซึ่งปกครองโดยกษัตริย์ราชวงศ์มังราย ประมาณ 261 ปี หลังจากนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาเจ้ากาวิละขึ้นเป็นพระบรมราชาธิบดี ปกครองนครเชียงใหม่และเป็นประมุขแห่งราชวงศ์ทิพย์จักร (ราชวงศ์เจ้าเจ็ดตน) และต่อมาเจ้านายซึ่งเป็นเชื้อสายของพระเจ้ากาวิละ ก็ได้ปกครองเมืองเชียงใหม่และหัวเมืองต่างๆ สืบต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองประเทศราช โดยมีการจัดตั้งการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล เรียกว่า "มณฑลพายัพ" ต่อมาเชียงใหม่ได้มีการปรับปรุงการปกครองและยกฐานะขึ้นเป็น "จังหวัด" ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงปัจจุบัน

เชียงใหม่ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 20,107 ตารางกิโลเมตร ซึ่งใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศ มีประชากร 1,735,762 คน มากเป็นอันดับ 5 ของประเทศ ในจำนวนนี้เป็นประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและชานเมือง 960,906 คน (สิริยากร เพิ่มพูน, 2563) ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่แบ่งการปกครองออกเป็น 25 อำเภอได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอหางดง อำเภอแม่แตง อำเภอสารภี อำเภอสันกำแพง อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอเชียงดาว อำเภอสันทราย อำเภอฝาง อำเภอฮอด อำเภออมก๋อย อำเภอพร้าว อำเภอแม่ริม อำเภอสะเมิง อำเภอจอมทอง อำเภอแม่แจ่ม อำเภอสันป่าตอง อำเภอแม่สาย อำเภอดอยเต่า อำเภอเวียงแหง อำเภอไชยปราการ อำเภอแม่วาง กิ่งอำเภอแม่ออน กิ่งอำเภอดอยหล่อ และอำเภอภักดีชุมพล โดยมีอำเภอเมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของจังหวัด ซึ่งแต่ละอำเภอของเชียงใหม่ล้วนมีศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

เชียงใหม่มีวัฒนธรรมที่โดดเด่นและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เพราะเชียงใหม่ได้รับอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมมาจากหลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็น จากลาว ญวน มอญ เป็นต้น บวกกับการที่เคยเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรล้านนาในอดีต จึงทำให้มีการหล่อหลอมวัฒนธรรมต่างๆ เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับวัฒนธรรมของตน จนทำให้ตนเองมีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมขึ้นมา อาทิ วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมการสร้างบ้านเรือน วัฒนธรรมการใช้ภาษา ศิลปะหัตถกรรมในท้องถิ่นซึ่งศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ล้วนมีคุณค่าโดยมาจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้าน อีกทั้งวัฒนธรรมเหล่านี้ยังสามารถพัฒนาให้เป็นผลงานทางด้านศิลปะการแสดงเพื่อสร้างสุนทรียภาพ อันเป็นคุณค่าทางด้านจิตใจก่อให้เกิดความผ่อนคลายทางด้านอารมณ์ให้กับบุคคลในสังคม (วัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่, 2563)

ศิลปะการแสดง (performing arts) คือ การแสดงออกซึ่งอารมณ์ ความรู้สึกและเรื่องราวต่างๆ ประกอบด้วยดนตรีนาฏศิลป์และการแสดงประเภทต่างๆ อริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์ชาวกรีกให้

ความหมายไว้ว่า "ศิลปะการแสดง คือ การเลียนแบบธรรมชาติ" และ ลีโอ ตอลสตอย ให้ความหมายไว้ว่า "ศิลปะการแสดง เป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งระหว่างมนุษย์ ด้วยการใช้คำพูดถ่ายทอดความคิด และศิลปะของการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก" (วิกิพีเดีย, 2563) ซึ่งศิลปะการแสดงเป็นการแสดงทั้งดนตรี ละคร ระบำ รำ ฟ้อน เต้น และละครที่แสดงเป็นเรื่องราวตามขนบแบบแผนหรือมีการประยุกต์เปลี่ยนแปลงให้การแสดงให้เป็นร่วมสมัย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความงาม ความบันเทิงและงานแสดงที่ก่อให้เกิดการคิด วิพากษ์ นำสู่การพัฒนา และเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งการแสดงต่างๆ สามารถสะท้อนความเป็นอยู่ของคนในชุมชน สะท้อนให้เห็นถึง ภูมิปัญญาของแต่ละชุมชน

ชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ล้วนมีศิลปวัฒนธรรมทางการแสดงที่หลากหลาย ซึ่งวัฒนธรรมทางการแสดงต่างๆ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้น้อย ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมใน 25 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูล อนุรักษ์ และเผยแพร่โดยบูรณาการกับศาสตร์สารสนเทศโดยนำข้อมูลทำเป็นแผนที่ทางด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักกับบุคคลทั่วไป อีกทั้งการศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังเป็นไปตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 คือการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 คือ ส่งเสริมกลไกและกิจกรรมการนำกระบวนการวิจัย ผลงานวิจัย องค์ความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีจากงานวิจัยไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม โดยความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ สอดคล้องกับกลยุทธ์ข้อ 3.5 ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เชิงรุกและใช้นวัตกรรมการสื่อสาร เพื่อนำกระบวนการวิจัย ผลงานวิจัย องค์ความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีจากงานวิจัยไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนนโยบายรัฐการศึกษาและเรียนรู้ การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมและยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ยุทธศาสตร์ที่ 5 เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ปลุกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเชิดชูและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งมีส่วนร่วมในการบริการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ เรื่องภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่

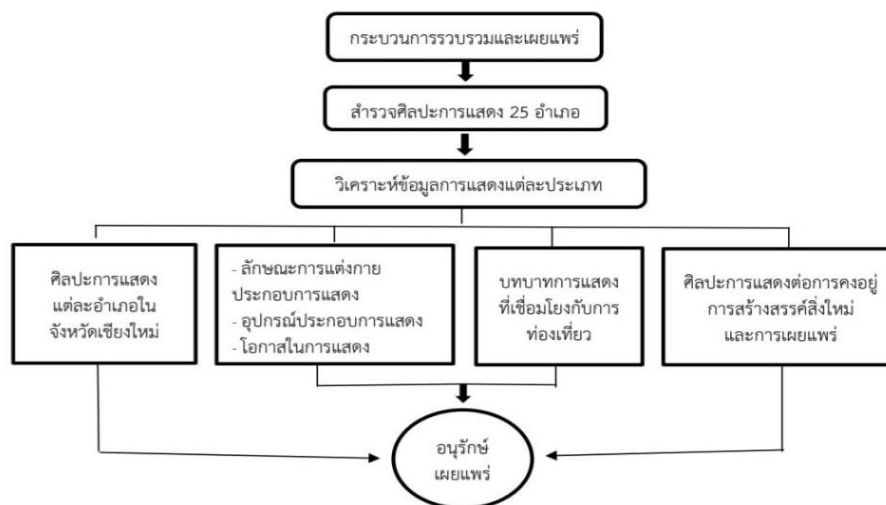
ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. ด้านระยะเวลา ใช้ระยะเวลา 1 ปี

2. ด้านเนื้อหาศึกษา วิเคราะห์ ข้อมูลองค์ประกอบ และเอกลักษณ์ของภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดง วัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่
3. ด้านพื้นที่ ครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 25 อำเภอ ของจังหวัดเชียงใหม่

กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดดังต่อไปนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินงานวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยได้กำหนดวิธีการดำเนินงานวิจัยของแต่ละขั้นตอนในประเด็นต่างๆ 4 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารทางวิชาการและบทความที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องจากสำนักงานวัฒนธรรมเชียงใหม่ ปราชญ์ชาวบ้านแต่ละอำเภอในการเก็บข้อมูลโดยการลงภาคสนามทั้ง 25 อำเภอและผู้สร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะการแสดงในระดับอุดมศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 รวบรวมข้อมูลทั้งหมดเพื่อวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 4 รายงานผลการวิจัย โดยเสนอคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามที่คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะ พิมพ์และเสนอรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยทำการศึกษาจากจำนวนประชากรทั้งหมด 25 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้วิธีการสังเกต สอบถามและสัมภาษณ์ พ่อครูศิลปินพื้นบ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน นักแสดงในการฟ้อนรำแบบต่างๆ ใช้การสอบถามแบบมีโครงสร้าง แบบปลายปิดและปลายเปิดเกี่ยวกับข้อมูลศิลปะการแสดง ในเรื่องการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การบันทึกด้วยวิธีโอบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก และภาพถ่าย แล้วนำผลที่ได้มาทำการสรุปเพื่อจะนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์หาแนวทางศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด 25 อำเภอ

การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่

1. การวิเคราะห์ศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด 25 อำเภอ

1.1 วิเคราะห์ศิลปะการแสดงของแต่ละอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่

1.2 วิเคราะห์บทบาทการแสดงที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว

1.3 วิเคราะห์ศิลปะการแสดงต่อการคงอยู่ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่และการเผยแพร่

2. การวิเคราะห์เพื่อรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ เรื่องภูมิปัญญา ด้านศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด 25 อำเภอ คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ศิลปะการแสดงโดยมีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์องค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด 25 อำเภอ

1.1 วิเคราะห์ศิลปะการแสดงของแต่ละอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่

คณะผู้วิจัย ได้ศึกษาวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็น ด้านรูปแบบการแสดง เพลงที่ใช้ในการแสดง เครื่องแต่งกายประกอบการแสดง อุปกรณ์ประกอบการแสดงและโอกาสในการแสดง จากปราชญ์ชาวบ้าน ศิลปินพื้นบ้านและพ่อครูการแสดงพื้นบ้าน ทั้งหมด 25 อำเภอ พบศิลปะการแสดงที่โดดเด่น 20 อำเภอ แต่ละอำเภอพบศิลปะการแสดงดังต่อไปนี้ ได้แก่ 1) อำเภอจอมทอง พบ 4 รูปแบบได้แก่ ฟ้อนเล็บ ฟ้อนผางประทีป การขับซอพื้นบ้านและฟ้อนเจิง 2) อำเภอสะเมิง พบ 2 รูปแบบได้แก่ การขับซอและฟ้อนกายลาย 3) อำเภอสันป่าตอง พบ 4 รูปแบบได้แก่ ฟ้อนผี รำมอญ วงสะล้อและจ้อย ซอ 4) อำเภอหางดง พบ 1 รูปแบบได้แก่ การตีกลองสะบัดชัย 5) อำเภอดอยเต่า พบ 3 รูปแบบได้แก่ ฟ้อนเล็บ การขับซอและการแสดงชนเผ่ากะเหรี่ยง 6) อำเภออมก๋อย พบ 1 รูปแบบได้แก่ การจ้อย 7) อำเภอดอยหล่อพบ 3 รูปแบบได้แก่

ฟ้อนเล็บ การแสดงกะเหรี่ยงกะทิงไม้และละครซอล้านนา 8) อำเภอกัลป์ยาณิวัฒนา พบ 1 รูปแบบ ได้แก่ การแสดงการเต้นจ๊ะ 9) อำเภอแม่แจ่ม พบ 1 รูปแบบ ได้แก่ ฟ้อนเมืองแม่แจ่ม 10) อำเภอแม่วางพบ 1 รูปแบบ ได้แก่ การละเล่นโยนลูกช่วง 11) อำเภอสันทราย พบศิลปะการแสดงโดยกองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยแม่โจ้ 12) อำเภอฝาง พบ 3 รูปแบบ ได้แก่ การแสดงโต ฟ้อนกิ่งกะหว่าและการแสดงขับซอ 13) อำเภอแม่อิง พบ 2 รูปแบบ ได้แก่ กลองพื้นบ้านล้านนาและฟ้อนเจิง 14) อำเภอเชียงดาว พบ 2 รูปแบบ ได้แก่ รำวงหนุ่มสาว (ชา กา โคม ดิยา) 15) อำเภอสันกำแพง พบ 1 รูปแบบ ได้แก่ การขับซอ 16) อำเภอดอยสะเก็ด พบ 4 รูปแบบ ได้แก่ ฟ้อนโต วงสะล้อซอซึง ฟ้อนกลองมอชิงและการตีกลองปู้จา 17) อำเภอพร้าว พบ 1 รูปแบบ ได้แก่ การขับซอ 18) อำเภอไชยปราการ พบ 1 รูปแบบ ได้แก่ ประเพณีกินวอของชาวล่าหู่ 19) อำเภอเวียงแหงพบ 1 รูปแบบ ได้แก่ ฟ้อนกิ่งกะหว่า 20) อำเภอเมืองเชียงใหม่ พบศิลปะการแสดง ได้แก่ ศิลปะการชกมวย ฟ้อนหอก ฟ้อนเจิง ฟ้อนผาง ฟ้อนสาวไหม ฟ้อนดาบ การตีกลองปู้จา การตีกลองสะบัดชัยแบบโบราณ การตีกลองชัยมงคล การตีกลองมอชิง การตีกลองปู้เจ ฟ้อนเล็บ การตีกลองสะบัด การตีกลองตี่โนง การขับซอ และจากการศึกษา ไม่พบศิลปะการแสดงที่โดดเด่นใน 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสарภี อำเภอฮอด อำเภอแม่สาย อำเภอแม่ออน และอำเภอแม่แตง

ศิลปะการแสดงจำนวน 20 อำเภอ สามารถแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1) ด้านการฟ้อนพื้นเมืองและการฟ้อนชนเผ่า พบทั้งหมด 16 รูปแบบ ได้แก่ ฟ้อนเล็บ ฟ้อนผาง ประทีป ฟ้อนเมืองแจ่ม ฟ้อนโต ฟ้อนกายลาย ฟ้อนเจิง ฟ้อนสาวไหม ฟ้อนดาบ ฟ้อนหอก ฟ้อนผี ฟ้อนมอชิง ฟ้อนกิ่งกะหว่า ฟ้อนโต การรำมอญ การแสดงชนเผ่ากะเหรี่ยงและ การเต้น จ๊ะ

2) ด้านการตีกลอง พบ 6 รูปแบบ ได้แก่ กลองสะบัดชัย กลองชัยมงคล กลองมอชิง กลองปู้จา กลองปู้เจและกลองตี่โนง

3) ด้านการขับซอพื้นบ้านพบ 3 รูปแบบ ได้แก่ การขับซอ การจ้อยและละครซอล้านนา

4) ด้านวงดนตรีพื้นบ้านล้านนา พบวง สะล้อ ซอ ซึง

5) ด้านการละเล่น พบ 2 การละเล่น ได้แก่ การละเล่นลูกช่วงและกะเหรี่ยงกะทิงไม้

1.2 วิเคราะห์บทบาทศิลปะการแสดงที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว

ศิลปะการแสดงแต่ละอำเภอคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ตำรา การสังเกต แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ จากการลงพื้นที่จริงทั้งหมด 25 อำเภอ โดยศิลปะการแสดงของแต่ละอำเภอนั้นมีเอกลักษณ์ มีความโดดเด่นทั้งที่มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน บ้างตามบริบทของแต่ละอำเภอ ซึ่งศิลปะการแสดงในปัจจุบันมีหลาย ๆ ชุดการแสดงที่ถูกนำมาใช้ด้านการท่องเที่ยว โดยมีการแสดงทั้งรูปแบบดั้งเดิมและเป็นชุดการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่จากปราชญ์ชาวบ้าน พ่อครู แม่ครู ศิลปินพื้นบ้านในชุมชนนั้นๆ โดยคณะผู้วิจัยได้แบ่งความเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวไว้ 3 ลักษณะ คือ

1) ศิลปะการแสดงเพื่อการต้อนรับ

จากการศึกษาข้อมูลด้านวัฒนธรรมของจังหวัดเชียงใหม่พบว่าโดยพื้นฐานแล้วคนเชียงใหม่หรือคนทางภาคเหนือมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี โดยบุคลิกลักษณะเป็นคนยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นเสน่ห์ของคนทางภาคเหนือ ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดหัวเมืองทางเหนือที่มีศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลาย จึงมีนักท่องเที่ยวและเยี่ยมเยือนเสมอ คนทางภาคเหนือก็ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี ดังสุภาษิตของคนภาคเหนือที่ว่า “ยินดียิ่งแล้ว แยกแก้วมาเยือน” ดังนั้นปราชญ์ชาวบ้าน พ่อครู แม่ครูจึงมีการสร้างสรรค์การแสดงเพื่อการต้อนรับ จากการศึกษาศิลปะการแสดงของจังหวัดเชียงใหม่พบการแสดงที่สามารถนำมาใช้เพื่อการต้อนรับทั้งหมด 18 ชุดการแสดง ได้แก่ 1) ฟ้อนเล็บ 2) ฟ้อนผางประทีป 3) ฟ้อนเมือง 4) ฟ้อนกายลาย 5) ฟ้อนเจิง 6) ฟ้อนสาวไหม 7) ฟ้อนดาบ 8) ฟ้อนหอก 9) ฟ้อนมองเชียง 10) ฟ้อนโต 11) ฟ้อนกิ่งกะหრა 12) ฟ้อนโต 13) กลองสะบัดชัย 14) กลองชัยมงคล 15) กลองมองเชียง 16) กลองปู่เจ 17) วงสะล้อ ซอซึง 18) รำมอญ

2) ศิลปะการแสดงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรม

ศิลปะการแสดงล้านนาหรือวัฒนธรรมทางภาคเหนือ เป็นวัฒนธรรมที่มีความผสมผสานกันอยู่หลากหลาย จากวัฒนธรรมของชุมชนที่มีอยู่เดิมยังได้รับอิทธิพลมาจากชนเผ่าต่างๆ วัฒนธรรมจากประเทศใกล้เคียง ได้แก่ พม่า ลาว ชนพื้นเมืองชาติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นไทยล้านนา ไทยใหญ่ เจียว รวมถึงชนชาติที่เคยเข้ามาปกครองล้านนาไทย ทำให้นาฏศิลป์หรือศิลปะการแสดงที่เกิดขึ้นในภาคเหนือมีความหลากหลาย มีความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของคนในสังคมล้านนา ซึ่งองค์กรมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ได้ประมวลมูลเหตุของการกำเนิดศิลปะการแสดงล้านนา คือ แสดงเพื่อเชลยหรือบูชาเทพ เคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อการรื่นเริง เสริมความเป็นสิริมงคล แสดงความยินดีในโอกาสต่างๆ และแสดงเพื่อสื่อถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอันเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และวัฒนธรรมประเพณี ดังนั้นเมืองเชียงใหม่จึงเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว ซึ่งจากการศึกษาพบศิลปะการแสดงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งหมด 29 ชุด ได้แก่ 1) ฟ้อนเล็บ 2) ฟ้อนผางประทีป 3) ฟ้อนเมือง 4) ฟ้อนกายลาย 5) ฟ้อนเจิง 6) ฟ้อนสาวไหม 7) ฟ้อนดาบ 8) ฟ้อนหอก 9) ฟ้อนโต 10) ฟ้อนผี 11) ฟ้อนมองเชียง 12) ฟ้อนมองเชียง 13) ฟ้อนกิ่งกะหრა 14) ฟ้อนโต 15) รำมอญ 16) การแสดงชนเผ่ากระเหรี่ยง 17) การเต้นจ๊อ 18) การเล่นลูกช่วง 19) กระเหรี่ยงกระต๊อบไม้ 19) กลองสะบัดชัย 20) กลองชัยมงคล 21) กลองมองเชียง

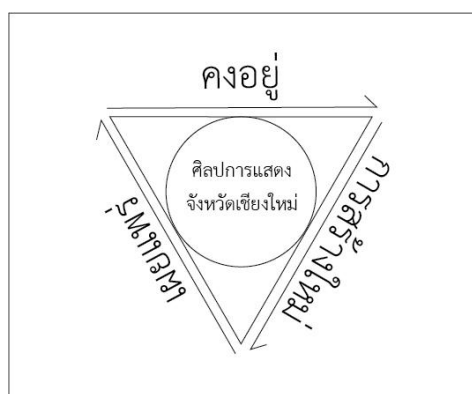
22) กลองปู้จา 23) กลองปู้เจ 24) กลองมองเซิง 25) กลองตี่งโนง 26) วงสะล้อ ซอซึง 27) การขับซอ 28) การจ้อย 29) ละครซอล้านนา

3) ศิลปะการแสดงเป็นแหล่งศูนย์รวม ในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อการเรียนรู้

จากการศึกษาพบว่าศิลปะการแสดง การฟ้อนรำของคนทางภาคเหนือเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่เป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมของชุมชน เพราะการแสดงที่ดีย่อมต้องมีการฝึกซ้อม ฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ ความแม่นยำในการจดจำท่าฟ้อนเพื่อก่อให้เกิดความสวยงามในลักษณะท่าทางการฟ้อน ดังนั้นนักแสดงจึงต้องมีการรวมตัวกันเพื่อฝึกซ้อมการแสดงของแต่ละชุมชน ในอดีตศูนย์รวมทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนทางเหนือคือวัด ปัจจุบันปราชญ์ชาวบ้าน พ่อครู แม่ครูหลายท่านได้ใช้บ้านเรือนของตนเองสร้างเป็นศูนย์การเรียนรู้ขึ้นมาเพื่อเป็นการถ่ายทอด สืบทอดองค์ความรู้ด้านการแสดงของแต่ละท่านและเพื่อเป็นแหล่งศูนย์รวมในการทำกิจกรรมของชุมชน การแสดงที่พบว่าเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมของชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ 1) ฟ้อนเล็บ 2) ฟ้อนผางประทีป 3) ฟ้อนเมือง 4) ฟ้อนก่ายลลาย 5) ฟ้อนเจิง 6) ฟ้อนสาวไหม 7) ฟ้อนดาบ 8) ฟ้อนหอก 9) ฟ้อนไต 10) การแสดงชนเผ่ากระเหรี่ยง 11) กลองสะบัดชัย 12) กลองชัยมงคล 13) กลองมองเซิง 14) กลองปู้จา 15) กลองปู้เจ 16) กลองมองเซิง 17) วงสะล้อ ซอซึง 18) การขับซอ 19) การจ้อย

1.3 ด้านศิลปะการแสดงต่อการคงอยู่ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่และการเผยแพร่

ศิลปะการแสดงของแต่ละอำเภอนั้นเป็นศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่า มีเอกลักษณ์ซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของปราชญ์ชาวบ้าน พ่อครู แม่ครูและศิลปินพื้นบ้านของแต่ละชุมชน จากการศึกษายังมีศิลปะการแสดงที่มีทั้งเป็นแบบดั้งเดิมที่ยังคงอยู่และมีการสร้างสรรค์การแสดงขึ้นมาใหม่ตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ระบบการศึกษา การพัฒนาท้องถิ่นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและประเทศ ดังนั้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์ให้ศิลปะการแสดงคงอยู่ต่อไป จึงจำเป็นต้องมีการเผยแพร่ศิลปะการแสดงทุกๆ รูปแบบให้เป็นที่ประจักษ์ เพื่อการคงอยู่ การสร้างสรรค์ใหม่และการเผยแพร่

การคงอยู่ จากการศึกษาในแต่ละอำเภอ พบว่า ศิลปะการแสดงของปราชญ์ชาวบ้านแต่ละอำเภอที่ปรากฏ มีทั้งรูปแบบการแสดงแบบดั้งเดิมที่ยังคงอยู่และอาจสูญหายไปบ้างตามกาลเวลา และบริบทของสังคม แต่เนื่องด้วยความรู้ ความสามารถของปราชญ์ชาวบ้านเอง และกิจกรรมภายในชุมชนที่ต้องมีการรวมตัวกัน เพราะบริบททางสังคมของคนภาคเหนือเป็นแบบชนบท จึงมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง มีการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมในชุมชน อีกทั้งมีวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมที่ปฏิบัติสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อันเป็นเอกลักษณ์ มีการสืบสานการแสดง การถ่ายทอดจากศิลปินสู่ทายาทและลูกศิษย์จากรุ่นสู่รุ่น จึงทำให้ศิลปะการแสดงยังคงอยู่และเนื่องด้วยปัจจุบันมีหลายหน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทในการช่วยผลักดัน อนุรักษ์ และส่งเสริมทำให้การแสดงประจำท้องถิ่นในแต่ละอำเภอยังไม่สูญหาย คงอยู่คู่กับท้องถิ่นแต่ละอำเภอต่อไป

การสร้างใหม่ ศิลปะการแสดงในแต่ละอำเภอ ปัจจุบันได้มีการพัฒนารูปแบบของการแสดงมากขึ้น ด้วยเหตุจากการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ระบบการศึกษา การพัฒนาท้องถิ่นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและประเทศ จึงเป็นปัจจัยหลักในการสร้างสรรค์การแสดง อีกทั้งยังมีหลายๆ สถาบันการศึกษาที่เปิดหลักสูตรทางด้านศิลปะการแสดงให้มีกระบวนการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา จึงทำให้เกิดการสร้างสรรค์การแสดงใหม่ๆ ขึ้นมา โดยการสร้างสรรค์ได้นำรูปแบบการแสดงทั้งแบบดั้งเดิมมาพัฒนา นำมาเป็นแนวคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน หรือนำศิลปะการแสดงที่เกี่ยวข้องกับประเพณี พิธีกรรมต่างๆ มาสร้างสรรค์เป็นการแสดง เช่น สถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ในจังหวัด ซึ่งการสร้างสรรค์ผลงานต่างๆ ล้วนมีคุณประโยชน์แก่หลายๆ ภาคส่วนทั้งเป็นการส่งเสริมคุณค่าของศิลปะการแสดงของปราชญ์ชาวบ้านแต่ละท้องถิ่น คุณประโยชน์ต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถของนักศึกษาเพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ สะสมประสบการณ์ทั้งนักศึกษาที่เป็นสายศิลปินและสายครุศาสตร์ เพิ่มความรู้ความสามารถให้กับบุคลากรทางการศึกษาทางด้านศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งเป็นคุณประโยชน์ต่อจังหวัดเชียงใหม่ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ สืบสานและเผยแพร่ ศิลปะการแสดงแต่ละท้องถิ่น ให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป

เผยแพร่ การเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งเพื่อเป็นการรักษา ศิลปะการแสดงให้คงอยู่ ซึ่งศิลปะการแสดงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้ เพราะหลักคำสอน และแนวคิดของบรรพบุรุษ ปราชญ์ชาวบ้าน พ่อครู แม่ครู มีความเรียบง่ายและสามารถใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย เพื่อทำให้เข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงในแต่ละท้องถิ่นได้อย่างลึกซึ้ง ทั้งยังทำให้เราสามารถรักษาศิลปะการแสดงต่อไปในอนาคต ซึ่งการเผยแพร่ศิลปะการแสดงในปัจจุบันมีหลายช่องทาง ไม่ว่าจะเป็น การแสดงสด การสืบสานจากรุ่นสู่รุ่น การถ่ายทอดจากครูสู่ศิษย์ และการเผยแพร่ด้วยช่องทางทางอินเทอร์เน็ตต่างๆ เพื่อให้ศิลปะการแสดงของแต่ละท้องถิ่นในแต่ละอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่เป็นที่รู้จักแก่สังคมไทยและสังคมโลกต่อไป

2. ผลการวิเคราะห์เพื่อรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ เรื่องภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิเคราะห์ ศิลปะการแสดงเพื่อรวบรวมและเผยแพร่องค์ความรู้ เรื่องภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาศิลปะการแสดงในแต่ละอำเภอ คณะผู้วิจัยได้สรุปผลการวิเคราะห์คือ ศิลปะการแสดงมีรูปแบบเกิดจากรากเหง้า เป็นการคิด การสร้างสรรค์ องค์ความรู้ ความสามารถ ภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้าน พ่อครู แม่ครูและศิลปินพื้นบ้าน โดยมีการ สืบทอด จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งหลายๆ แห่งพ่อครู แม่ครูได้สร้างแหล่งเรียนรู้หรือศูนย์การเรียนรู้ขึ้นมาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง จากการศึกษาศิลปะการแสดงในแต่ละอำเภอบพบว่า ปัจจุบันมีการสร้างสรรค์การแสดงขึ้นมาหลากหลาย ทั้งจากปราชญ์ชาวบ้าน พ่อครูแม่ครู และศิลปินพื้นบ้านเองและจากการพัฒนาระบบการศึกษาในการสร้างหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษาที่สร้างสรรค์การแสดงหลายๆ รูปแบบ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี และควรสนับสนุนส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์เพื่อเผยแพร่ศิลปะการแสดงของแต่ละอำเภอให้คงอยู่และเป็นที่รู้จักกับเยาวชนในอนาคต บุคคลทั่วไปในทุกๆ ภูมิภาคทั้งคนไทยและชาวต่างชาตินานาชาติประเทศ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) รากเหง้า จากการศึกษาศิลปะการแสดงของจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รากเหง้าของศิลปะการแสดงแต่ละอำเภอส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการคิด การสร้างสรรค์โดยความรู้ ความสามารถ ภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้าน พ่อครู แม่ครูและศิลปินพื้นบ้านตั้งแต่ในอดีต เป็นภูมิปัญญาด้านการแสดงที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ตั้งแต่อดีตสืบทอดจนถึงปัจจุบัน ซึ่งรากเหง้าศิลปะการแสดงส่วนใหญ่นั้นมีมูลเหตุมาจาก ศิลปวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของคนในสังคมล้านนาที่ใช้ศิลปะการแสดงเพื่อเชลนสรวง หรือบูชาเทพเจ้า แสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แสดงเพื่อความสนุกสนานในเทศกาลต่างๆ เป็นการรำเพื่อการรื่นเริง ในโอกาสต่างๆ หรือเพื่อเกี่ยวพาราสักนระหว่าง ชาย หญิง อีกทั้งยังเป็นการแสดงเพื่อความเป็นสิริมงคล แสดงความยินดีในโอกาสต่างๆ และแสดงเพื่อสื่อถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น อันเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของชุมชนในแต่ละอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่

2) **สืบทอด** จากการศึกษาศิลปะการแสดงในแต่ละท้องถิ่นพบว่าศิลปะการแสดงบางท้องถิ่น บางอำเภอ มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เช่นการสืบทอดภายในครอบครัว หรือในชุมชน ซึ่งการสืบทอดมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อทราบถึงความสำคัญของการสืบทอดวัฒนธรรมด้านการแสดง เพื่อเข้าใจถึงการธำรงรักษา วัฒนธรรมการแสดง เข้าใจคุณสมบัติผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการแสดง เข้าใจถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาศิลปะการแสดง และเข้าใจวิธีการส่งเสริมภูมิปัญญาด้านการแสดง อีกทั้งเป็นการรักษาให้ศิลปะการแสดงของแต่ละอำเภอคงอยู่กับลูกหลานต่อไป

3) **ถ่ายทอด** จากการศึกษาศิลปะการแสดงในแต่ละท้องถิ่นพบว่า มีการถ่ายทอดศิลปะการแสดงอยู่บ้าง ซึ่งหลายๆ แห่งพ่อครู แม่ครูได้สร้างแหล่งเรียนรู้หรือศูนย์การเรียนรู้ขึ้นมาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาศิลปะการแสดง ซึ่งคณะผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีศูนย์การเรียนรู้สำหรับการถ่ายทอดทุกๆ อำเภอ เพื่อเป็นการรักษารูปแบบการแสดงที่ถูกต้องให้คงอยู่ โดยการนำภูมิปัญญาด้านการแสดงมาถ่ายทอดให้คนในสังคมได้รับรู้ เกิดความเข้าใจ ตระหนักในคุณค่า คุณประโยชน์และปฏิบัติการแสดงได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยการถ่ายทอดศิลปะการแสดงผ่านสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ ของแต่ละอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่

4) **สร้างสรรค์** จากการศึกษาศิลปะการแสดงในแต่ละอำเภอพบว่า ปัจจุบันมีการสร้างสรรค์การแสดงขึ้นมาหลากหลาย ทั้งจากปราชญ์ชาวบ้าน พ่อครูแม่ครู และศิลปินพื้นบ้านเองและจากการพัฒนาระบบการศึกษาในการสร้างหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษาที่สร้างสรรค์การแสดงหลายๆ รูปแบบซึ่งจังหวัดเชียงใหม่เป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาหลายแห่ง จึงทำให้สถาบันการศึกษาได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์และสร้างสรรค์ศิลปะการแสดง โดยสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนด้านศิลปะการแสดง เช่น คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่และสาขาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีและควรสนับสนุนส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์เพื่อเผยแพร่ศิลปะการแสดงของแต่ละอำเภอให้เป็นที่รู้จักต่อไป

5) **เผยแพร่** จากการศึกษาศิลปะการแสดงในแต่ละอำเภอ มีการเผยแพร่ศิลปะการแสดงอยู่บ้าง ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าการเผยแพร่ศิลปะการแสดงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าของปราชญ์ชาวบ้าน พ่อครู แม่ครูด้านการแสดงของแต่ละอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ การเผยแพร่ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมด้านศิลปะการแสดง มีการสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายการสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาการแสดงของชุมชนต่างๆ จัดกิจกรรมการแสดงเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง โดยให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาการแสดงท้องถิ่นต่างๆ ด้วยสื่อและวิธีการอื่นๆ ทั้งในระดับชุมชน จังหวัด และระดับประเทศทั่วโลก เพื่อเป็นการเสริมสร้างปราชญ์ด้านศิลปะการแสดงในท้องถิ่น โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ดำเนินงานให้มีโอกาสแสดงศักยภาพ รวมถึงมีการยก

ย่องประกาศเกียรติคุณในลักษณะต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้ศิลปะการแสดงเหล่านั้นคงอยู่และเป็นที่รู้จักกับเยาวชนในอนาคต บุคคลทั่วไปในทุกๆ ภูมิภาคทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติในนาประเทศ

อภิปรายผลและสรุป

จากการศึกษาผลการวิจัยได้สอดคล้องกับ องค์กรรมดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (2563) โดยพบว่า ศิลปะการแสดงของจังหวัดเชียงใหม่หรือการแสดงล้านนาเป็นศิลปะที่มีเอกลักษณ์ โดยเกิดขึ้นจากความรู้ความสามารถและภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวบ้านทางล้านนาหรือภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ศิลปะการแสดงล้านนา จึงเป็นการแสดงออกให้ผู้อื่นเห็นความสามารถทางการแสดงเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์และสั่งสมเรื่องราวของชาวล้านนา ซึ่งปรับเปลี่ยนตามอารยธรรมแวดล้อม มีความประณีตงดงาม มีแบบแผน สามารถปรับปรุงประยุกต์ให้สอดคล้องตามสมัยและความแตกต่างของวัฒนธรรมท้องถิ่น ศิลปะการแสดงล้านนาหรือวัฒนธรรมทางภาคเหนือ เป็นวัฒนธรรมที่มีความผสมผสานกันอย่างหลากหลาย จากวัฒนธรรมของชุมชนที่มีอยู่เดิมยังได้รับอิทธิพลมาจากชนเผ่าต่างๆ วัฒนธรรมจากประเทศใกล้เคียง ได้แก่ พม่า ลาว ขนพื้นเมืองชาติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นไทยล้านนา ไทยใหญ่ เจี้ยว รวมถึงชนชาติที่เคยเข้ามาปกครองล้านนาไทย ทำให้นาฏศิลป์หรือการแสดงที่เกิดขึ้นในภาคเหนือมีความหลากหลาย แต่ยังคงมีเอกลักษณ์เฉพาะที่แสดงถึงความนุ่มนวลของท่วงท่าและทำนองเพลงประกอบกับความไพเราะของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี สี ตี เป่า ที่ปรากฏอยู่ในการฟ้อนประเภทต่าง ๆ หล่อหลอมให้เกิดเป็นศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมของล้านนา

การฟ้อนพื้นเมืองล้านนาเริ่มแปรเปลี่ยนไป กระบวนฟ้อนชุดต่างๆ ที่มีอยู่เดิมจึงมีการประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ทำให้เกิดลักษณะที่แตกต่างและเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสายสวรรค์ ขยันยิ่ง (2543) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพระประวัติ พระราชชายา เจ้าดารารัศมี กับนาฏศิลป์ล้านนา ซึ่งมีพระชนม์ชีพอยู่ระหว่าง ปี พ.ศ. 2416-2476 ซึ่งพุทธศักราช 2456 เป็นต้นมา การฟ้อนในล้านนาเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เหตุเป็นเพราะพระราชชายาเจ้าดารารัศมีฯ เสด็จฯ กลับมา ณ มณฑลเชียงใหม่ครั้งนั้น ได้นำแบบอย่างการฟ้อนรำในราชสำนักสยามมาเผยแพร่ในเชียงใหม่พร้อมทั้งนำครูละคร ดนตรี จากกรุงเทพฯ ขึ้นมาฝึกหัดถ่ายทอดให้กับตัวละครทั้งในวังของท่านและในคุ้มเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ เป็นเหตุให้การฟ้อนรำในเชียงใหม่เกิดการแตกต่างกัน เป็น 2 แบบ คือ แบบที่ 1 เป็นแบบที่มีมาแต่เดิม เรียกทางวิชาการว่า แบบพื้นเมืองหรือแบบที่ 2 เป็นแบบที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและประดิษฐ์ขึ้นใหม่เรียกทางวิชาการว่า แบบราชสำนักเป็นลักษณะการฟ้อน การรำใกล้เคียงกับภาคกลางหรือมีลีลา ท่ารำ ใกล้เคียงกับละคร (นาง) ใน ด้วยมูลเหตุเหล่านี้ ทำให้ชุดฟ้อนของเดิมเกิดความแตกต่างกัน ในความคิดรวบยอดของชนทั่วไป และเกิดกระบวนฟ้อนใหม่ๆ ขึ้นมากมาย

สรุปได้ว่า วิวัฒนาการด้านการฟ้อนของชาวล้านนานั้น เริ่มจากการฟ้อนแบบพื้นบ้านของชาวล้านนาเอง และมีการผสมผสานวัฒนธรรมของกลุ่มชนจึงเกิดเป็นฟ้อนแบบชาวไทใหญ่หรือฟ้อนไต อีกทั้งยังได้รับวัฒนธรรมจากประเทศเพื่อนบ้านเช่นประเทศพม่าจึงก่อให้เกิดเป็นฟ้อนม่าน ซึ่งทั้งหมดเป็นฟ้อนแบบดั้งเดิมที่มีอยู่ในล้านนา ต่อมาเมื่อพระราชาเจ้าดารารัศมีเสด็จกลับมา ณ มณฑลเชียงใหม่จึงได้นำช่างฟ้อนแบบราชสำนักมาปรับปรุงรูปแบบการฟ้อนให้มีความงดงามมากขึ้น โดยงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของการฟ้อนไว้ 4 ประเภท คือ 1) การฟ้อนแบบดั้งเดิมหรือแบบพื้นเมือง 2) การฟ้อนที่สร้างสรรค์ขึ้นจากวัฒนธรรมของชาติอื่นๆ คือ พม่า(ฟ้อนม่าน) และไทใหญ่(ฟ้อนไต) 3) การฟ้อนแบบปรับปรุงขึ้นใหม่หรือแบบราชสำนัก และ 4) การฟ้อนแบบอื่นๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้นภายหลัง ซึ่งศิลปวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงของจังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันได้มีการอนุรักษ์ พัฒนา ส่งเสริม สร้างสรรค์และเผยแพร่จากหน่วยงานต่างๆ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันอุดมศึกษาต่างๆ เช่น สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่) คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งจากการศึกษาข้อมูล ผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับอนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์ (2549) ได้กล่าวถึงแนวคิดทฤษฎีการฟ้อนล้านนาแบบใหม่ ถึงลักษณะผลงานการสร้างสรรครูปแบบของภาคศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 – 2548 พบว่ามีชุดการแสดง 21 ชุด การแสดงและเป็นละครฟ้อนล้านนา 4 เรื่อง ซึ่งผลงานการสร้างสรรคทางนาฏศิลป์นี้แบ่งออกเป็น 2 แนวทาง คือ งานปรับปรุงจากของเดิม และงานสร้างสรรค์ใหม่และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จากการศึกษาศิลปะการแสดง ของนักศึกษาหลักสูตรนาฏศิลป์ของคณะครุศาสตร์และหลักสูตรศิลปะการแสดงของคณะมนุษยศาสตร์ มีข้อมูลที่สอดคล้องกับบทความวิชาการของ สุนิษา สุทิน (2560) ได้กล่าวถึงการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปะการแสดง ซึ่งทั้งสองหลักสูตรได้สร้างสรรค์นาฏยประดิษฐ์ในรายวิชานาฏยนิพนธ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 จนถึงปัจจุบันปี พ.ศ. 2563 เป็นจำนวนมากกว่า 50 เรื่อง โดยนักศึกษาได้ศึกษาข้อมูลด้านศิลปวัฒนธรรมต่างๆ นำมาเป็นแนวคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานที่หลากหลาย โดยจากการวิเคราะห์แนวคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานสามารถแบ่งออกเป็น 10 ด้าน คือ 1) ด้านประเพณี 2) ด้านความเชื่อพิธีกรรม 3) ด้านเครื่องประดับเครื่องแต่งกาย 4) ด้านชนเผ่าชาติพันธุ์ 5) ด้านศิลปะการต่อสู้ 6) ด้านศิลปะอาชีพ 7) ด้านนาฏศิลป์ร่วมสมัย 8) ด้านประวัติศาสตร์ 9) ด้านสร้างสรรค์เกี่ยวกับสัตว์ 10) ด้านอนุรักษ์

จากการศึกษาศิลปะการแสดงจังหวัดเชียงใหม่ทั้งหมด 25 อำเภอ ซึ่งแต่ละอำเภอมีสืบพันธุ์ทางด้านศิลปะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์และมีปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ ความสามารถด้านศิลปะการแสดงที่หลากหลาย โดยพบศิลปะการแสดงที่โดดเด่น 20 อำเภอ โดยอีกจำนวน 5 อำเภอไม่ค้นพบศิลปะการแสดงที่โดดเด่น และได้ค้นพบการแสดงทั้งหมด 5 ลักษณะ ได้แก่ 1) การฟ้อนแบบพื้นเมืองและฟ้อนชนเผ่า 2) ด้านการตีกลอง 3) ด้านขับซอพื้นบ้าน 4) ด้านวงดนตรีพื้นบ้านล้านนา 5) ด้านการละเล่นพื้นบ้านล้านนาและการละเล่นของชนเผ่า

จากการศึกษาด้านบทบาทศิลปะการแสดงต่อสังคมโดยเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวได้วิเคราะห์การเชื่อมโยงออกเป็น 3 ด้าน ที่เป็นมูลเหตุในการนำไปใช้ในการแสดง ได้แก่ 1) ศิลปะการแสดงเพื่อการต้อนรับ 2) ศิลปะการแสดงเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรม 3) ศิลปะการแสดงเพื่อเป็นแหล่งรวมในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อการเรียนรู้

จากการศึกษาด้านศิลปะการแสดงต่อการคงอยู่ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ และการเผยแพร่ศิลปะการแสดงของแต่ละอำเภอนั้นเป็นศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่า มีเอกลักษณ์ซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของปราชญ์ชาวบ้าน พ่อครู แม่ครูและศิลปินพื้นบ้านของแต่ละชุมชน ศิลปะการแสดงที่มีทั้งเป็นแบบดั้งเดิมที่ยังคงอยู่และมีการสร้างสรรค์การแสดงขึ้นมาใหม่ตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ระบบการศึกษา การพัฒนาท้องถิ่นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและประเทศ ดังนั้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์ให้ศิลปะการแสดงคงอยู่ต่อไปจึงจำเป็นต้องมีการสืบทอด ถ่ายทอด สร้างสรรค์และเผยแพร่ศิลปะการแสดงทุกๆ รูปแบบให้เป็นที่ประจักษ์กับบุคคลทั่วไปในทุกๆ ภูมิภาคทั้งคนไทยและชาวต่างชาติในนาประเทศ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงใหม่ มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

- 1) ชุมชนท้องถิ่นแต่ละอำเภอสามารถนำข้อมูลไปใช้ในด้านส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อสร้างเศรษฐกิจให้กับชุมชนในแต่ละอำเภอได้
- 2) สถาบันการศึกษาหรือนักสร้างสรรค์ผลงานสามารถนำความรู้ด้านศิลปะการแสดงจากปราชญ์ชาวบ้าน พ่อครู แม่ครู ไปใช้ในระบบการศึกษา เพื่อเป็นแนวคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงให้มีความหลากหลายมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาวิจัยเชิงสำรวจศิลปะการแสดงในแต่ละอำเภอของจังหวัดอื่นๆ เพื่ออนุรักษ์ ส่งเสริมสร้างสรรค์และเผยแพร่ให้คงอยู่สืบไป
- 2) ควรศึกษาวิจัยศิลปะการแสดงในมิติอื่นๆ เช่น ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มมูลค่า และพัฒนาเศรษฐกิจด้านศิลปะการแสดงในแต่ละชุมชน

เอกสารอ้างอิง

ประวัติศาสตร์ล้านนา. (2562). *ศิลปะล้านนา*. สืบค้น 13 พฤษภาคม 2562. จาก

<https://sites.google.com/site/prawatisastrlannaxnith/silpa-lan-na>.

- พรทิพา บุญรักษา. (2559). *ศิลปะการแสดงล้านนา*. สืบค้น 11 พฤษภาคม 2562. จาก http://poppy-porntipa.blogspot.com/2016/09/blog-post_60.html.
- ล้านนาคดี. (2551). *เอกลักษณ์ล้านนา*. สืบค้น 13 พฤษภาคม 2562. จาก <http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/performing-arts/236-performance>.
- วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่. (2561). *ประวัติความเป็นมาวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่*. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2562. จาก http://cdacm.bpi.ac.th/index/hna_rk.html.
- สารานุกรมเสรี. (2562). *จังหวัดเชียงใหม่*. สืบค้น 15 พฤษภาคม 2562. จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%>.
- สายสวรรค์ ขยันยิ่ง. (2543). *พระราชชายา เจ้าดารารัศมี กับนาฏยศิลป์ล้านนา*. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน. (2555). *ความหมายของศิลปะ*. สืบค้น 12 พฤษภาคม 2562. จาก <http://www.royin.go.th/?knowledges=%E0%>.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่. (2561). *มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่*. สืบค้น 13 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.m-culture.go.th/chiangmai/>
- _____. (2561). *ศิลปะการแสดงจังหวัดเชียงใหม่*. สืบค้น 13 พฤษภาคม 2562, จาก https://www.mculture.go.th/chiangmai/ewt_news.php?nid
- องค์กรมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. (2562). *ศิลปะการแสดง*. สืบค้น 18 พฤษภาคม 2562, จาก <http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/performing-arts>
- _____. (2562). *ศิลปะการแสดงล้านนา*. สืบค้น 17 พฤษภาคม 2562. จาก <http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich>.
- _____. (2562). *ขอล้านนา*. สืบค้น 20 พฤษภาคม 2562. จาก <http://ich.culture.go.th/index.php/th/ich/performing-arts/236>.
- อนุกุล โรจนสุขสมบุรณ์. (2549). *แนวคิดทฤษฎีการฟ้อนล้านนาแบบใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารียา. (2562). *นาฏศิลป์พื้นเมือง*. สืบค้น 13 พฤษภาคม 2562. จาก <https://sites.google.com/site/reiynnatsilpkhruxariya/natsilp-phun-meuxng>.
- Blogger (2560, 30 กันยายน). *ศิลปะล้านนา*. สืบค้น 11 พฤษภาคม 2562. จาก https://civilizationofsoutheastasia.blogspot.com/2017/09/blog-post_30.html.